

Садова Софія. КРЕАТИВНІСТЬ І ЛІДЕРСТВО ЯК ВИЗНАЧАЛЬНІ ЗДІБНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Розкрито взаємозв'язок креативних і лідерських здібностей у підлітків для їх подальшого життєвого розвитку.

Ключові слова: лідер, креативність, підліток, здібності.

У сучасному суспільстві досить швидко відбуваються суттєві зміни, і людина має ефективно реагувати на них. Однак дуже часто вона не буває готова до цього. Для адекватного ставлення до змін особистість має у повній мірі використовувати свій творчий потенціал, розвивати креативність та лідерство.

Креативність - це здатність постійно змінюватися, проявляти власну неповторність. Коли людина виражає власну унікальність через креативність, то відчуває повноту життя, усвідомлює його сенс. Але важливо не просто вміти подавати креативні ідеї, генерувати їх, а стати лідером - гуртувати навколо ідеї інших і викликати в них енергію і ентузіазм.

Лідерство певним чином можна вважати талантом. Здатність вести за собою, примушувати інших людей об'єднуватися навколо себе є найбільш загадковою і найбільш глибокою. У людській історії талант лідерства найсильніше впливав на долі інших людей і на особистий успіх. У підлітковому віці основна увага зосереджена на самому себе, тобто на формування власної особистості. Саме тому у цьому віці можливе яскраво виражене формування у людини лідерства і креативності, поняття які, як вважаємо, тісно пов'язані між собою.

Креативність (від латин. *creo* - творити, створювати) - здатність творити, здатність до творчих дій, що зумовлюють нове незвичне бачення проблеми чи ситуації. Було встановлено, що креативні здібності зазвичай не передбачають високого рівня «загального інтелекту», а значно тісніше корелюють зі специфічними видами інтелекту - лінгвістичним, музичним, логіко-математичним, просторовим, тілесно-кінестатичним, внутрішньо особистісним та міжособистісним. Для творчої

особистості є типовим не лише рівень когнітивної, але й мотиваційної активності. Такі люди прагнуть до автономії, незалежності, самоствердження, що призведуть їх до пошуку маловивчених чи «гарячих» проблем, галузей знань, що формуються, аби кинути виклик загальноприйнятим уявленням.

Характерним для креативної особистості є відкритість до нового досвіду, тобто дивергентне мислення, коли пошук відбувається одночасно за різними напрямками, не підпорядковуючись єдиній логіці (на відміну від конвергентного, коли зусилля спрямовуються на відшукання одного, єдиного правильного розв'язку).

Креативність є особистісною характеристикою, але не як певний набір особистісних рис, а як реалізація людиною власної індивідуальності. Кожна людина неповторна, унікальна, вона вносить у світ щось нове, таке, чого раніше не було. Тому прояв індивідуальності є творчим процесом. Характеристики креативності непередметні, креативність розглядається як процес прояву власної індивідуальності. Процесуальними характеристиками креативності є:

- креативність розкривається в процесі міжособистісної взаємодії;
- креативність у певній формі завжди адресується іншій людині.

Такі характеристики ґрунтуються на уявленні про креативність як реалізацію власної індивідуальності. Людина проявляє свою індивідуальність в процесі міжособистісного спілкування, тому креативність певною мірою є репрезентацією своєї індивідуальності іншому.

Численні визначення лідерства стосуються винятково процесу міжособистісної взаємодії. Лідерство характеризується, насамперед, звертанням до людини і має безпосереднє відношення до механізму людських взаємин. Людина, яка володіє високими лідерськими здібностями, здатна зробити процес міжособистісної взаємодії більш цілеспрямованим, більш ефективним і, що не менш важливо, викликати в учасників відчуття осмислення того, що відбувається. До того ж,

ця взаємодія може бути організована практично в кожній предметній діяльності.

Лідер (від англ. Leader - ведучий) - особа, здатна впливати на інших з метою інтеграції спільної діяльності, спрямованої на задоволення інтересів даного співтовариства. У суспільному житті, лідера, як центральну, найбільш авторитетну фігуру в конкретній групі осіб, можна виділити практично в кожному виді діяльності, і в будь-який історичний період.

Термін «лідер» має два значення:

- Індивід, що володіє найбільш яскраво вираженими, корисними (з точки зору внутрішньо групового інтересу) якостями, завдяки яким його діяльність виявляється найбільш продуктивною. Такий лідер служить взірцем для наслідування, своєрідним «еталоном», до якого повинні, з точки зору групових цінностей, примикати інші члени групи. Вплив такого лідера базується на психологічному феномені відбитої суб'єктивності (тобто ідеальному уявленні інших членів групи).
- Особа, за якою певне співтовариство визнає право на прийняття рішень, найбільш значимих з точки зору групового інтересу. Авторитет цього лідера заснований на здатності згуртовувати, об'єднувати інших для досягнення групової мети. Така особа, незалежно від стилю лідерства (авторитарного чи демократичного), регулює взаємини в групі, відстоює її цінності в міжгруповому спілкуванні, впливає на формування внутрішньо групових цінностей, і в деяких випадках символізує їх.

Оскільки високі лідерські здібності є особливою обдарованістю, то до них доцільно застосовувати такі загальні положення:

- домінуюча роль внутрішньої мотивації;
- дослідницька творча активність, яка виражається в окресленні і вирішенні проблем;
- можливість досягнення оригінальних рішень;
- можливість прогнозу і передбачення;
- здатність створювати ідеальні еталони, які забезпечують високі естетичні, моральні, інтелектуальні оцінки.

Та всі ці загальні положення відображаються в лідерських

здібностях через те, що належать вони до сфери міжіндивідуальних відносин. Внутрішня мотивація спрямована, в першу чергу, на іншу людину, тобто на виявлення і використання нею особливостей власної індивідуальності.

Лідер допомагає виявити і проявити власну індивідуальність іншим через свою індивідуальність. Виявлення і прояв власної індивідуальності одночасно є психологічною характеристикою лідерських здібностей, а також характеристикою креативності.

Старший підлітковий вік, на нашу думку, створює певні передумови для успішного розвитку соціальної креативності і лідерських здібностей.

Значною фігурою в житті підлітка є однолітки. У цей час підлітку вже недостатньо бути просто гарним учнем, мати високі відмітки, одержувати схвалення вчителя, а створювати власну думку на основі порівняння своєї думки з думками однолітків. Важливим для підлітка є включеність у сам процес спілкування. Саме в ньому підліток реалізує себе як особистість, формує судження про себе й навколишній світ.

По типу лідерства підліткові групи можуть бути демократичними чи авторитарними. У шкільних класах офіційний лідер, що займає керівні посади, не завжди буває найавторитетнішою людиною в колективі. Часто його висувають не стільки самі діти, скільки дорослі; успішність його діяльності залежить у цьому випадку від того, чи зуміє він налагодити контакт із неформальними лідерами, що з певних причин не займають офіційних посад, але користуються справжнім впливом.

Роль лідера дуже значна в малій групі, тому що він вирішує головні завдання, які поставлені перед групою у певній ситуації. На місці лідера не може бути будь-яка людина, а лише той, чия готовність діяти відповідає моменту. Специфіка лідерства полягає в тому, що роль лідера не тільки «дають», але він бере її сам. Іншими словами, лідером може стати той, хто крім відповідного соціально-психологічного складу має достатню мотивацію лідерства, хоче виконувати цю роль у малій групі у

певній ситуації.

Прагнення до лідерства — є віковою особливістю дітей підліткового віку як форма прояву потреби в соціальному визнанні та особистісній персоналізації, а також спосіб творчої адаптації до нової соціальної ситуації розвитку. Мотивація лідерства в підлітків складається в залежності від ідентифікації з найбільш значущими людьми з їхнього найближчого оточення.

Формальний лідер призначається або вибирається, набуваючи таким чином офіційного статусу керівника. Неформальний лідер – це член групи, який найбільш повно в своїй поведінці відповідає груповим цінностям і нормам. Він веде групу, стимулюючи досягнення групових цілей і виявляючи при цьому більш високий рівень активності порівняно з іншими членами групи.

У підлітків творчий потенціал різний. Підлітки з високими лідерськими здібностями володіють високим творчим потенціалом. Спільною його характеристикою є яскраво виражена пізнавальна потреба. Серед характерологічних особливостей – ініціативність, наполегливість, несхильність до шаблонів. У підлітка з високими лідерськими здібностями процес розвитку особистості відбувається інтенсивніше, а особистісно-індивідуальні особливості виражені яскравіше і проявляються раніше. Ці особливості одержали назву «психосоціальної чуйності» (загострене почуття справедливості, яке випереджає моральний розвиток, висока емоційна чутливість, почуття особистої відповідальності). У підлітків з високим рівнем креативності сформовані найважливіші характеристики особистості: позитивне ставлення до себе і навколишнього світу, розвинена особистісна рефлексія.

Висновок. Між креативністю і лідерством існує залежність, і старший підлітковий вік створює певні передумови для успішного розвитку таких здібностей. Саме у цьому віці підліток починає самостверджуватись, підсвідомо починає використовувати навіть найменші лідерські якості. Доброму лідерові завжди характерна креативність у підході до вирішення різних питань.

Джерела:

1. Луганська В. Соціальна психологія. – 2006. – №5. – С. 94–102.
2. Джонсон, Девід В. Соціальна психологія: Тренінг міжособистісного спілкування / [перекл. з англ. В.Хомика]. — К.: Вид. дім. «КМ Академія», 2003.
3. Корнєв М., Коваленко А. Соціальна психологія: [підруч. для студентів вузів]. — К.: Б. в., 1995.
4. Савчин М. Вікова психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К. : Академ. видав, 2005. - 360 с.
5. Світлична Н. Лідерство : [Урок психології в старших класах] / Н. Світлична // Психолог. – 2006. – № 23/24, червень. – С. 86-91.
6. Ткаченко Л. Креативність і творчість: сучасний контент // Освіта та розвиток обдарованої молоді. – №9-10. – С. 32–35.
7. Ягоднікова В. Виховання лідерів [Текст] / В. В. Ягоднікова // Виховна робота в школі. – 2009. – № 10, жовтень. – С. 2–36.
8. Яковлева Е. Л. Развитие творческого потенциала личности школьника // Вопросы психологии. – 1996. – №3. – С. 28–43.

Стаття надійшла 18 грудня 2015 р.